

Резюме на резултатите от извършена тематична планова проверка на тема „Прилагане мерки за закрила в семейна среда с цел превенция на риска от настаняване на детето извън семейството му“

Председателят на Държавната агенция за закрила на детето, заедно с отговорните министри и представители на други органи по чл. 17а, ал. 1, т. 1 от Закона за закрила на детето разработва държавната политика за закрила на детето и има ключова роля за гарантиране на спазването на правата на децата, чрез поставянето им на фокус в работата на органите за закрила на детето и в центъра на мрежата от предоставяните услуги.

Това предоставя възможност на ДАЗД за пряко наблюдение на спазването на правата на детето и функционирането на цялата система за закрила на детето от позицията на независим и необвързан в йерархично отношение с проверяваните обекти орган, с помощта на специализирана администрация – Главна дирекция “Контрол по правата на детето”.

Философията на държавната политика в областта на детските права и тяхната защита се базира на фундаменталното знание, че биологичната семейна среда на детето е най-доброто място за отглеждане му. В тази връзка, изследването на причините за извеждане на деца от семейната им среда и приложените мерки за превенция са един от основните приоритети в дейността на Държавната агенция за закрила на детето.

Неглижирането на деца, поради бедност, насилие в семейството, зависимости, психични и други здравни проблеми на родителите са основните идентифицирани причини за извеждането на деца от семейната им среда. Немалка част от тях се настаняват в социални услуги за резидентна грижа и се местят от едно място на друго, в резултат на което системно късат отношения с близки хора, причиняващи им токсичен хроничен стрес и чувството, че не контролират живота си. Последницата е демотивация да се развиват, водеща до отказ/прекъсване на образование, липса на професия, психични проблеми или неизградени умения за независим живот.

Изследване на Ноу-хау център за алтернативни грижи за деца към Нов български университет на деинституционализация (ДИ) на грижата за деца в България, проведено в периода 2020-2021 г., сочи, че мерките по превенция на раздялата и реинтеграция не са достатъчно ефективни. Ежегодните отчети на Агенцията за социално подпомагане показват, че успеваемостта на случаите по превенция и реинтеграция се понижава. Изключително тревожни са данните, предоставени от Агенцията за социално подпомагане, за общия брой деца, изведени от семействата към м. юни 2022 година – 9239 деца. Общият брой на случаите по превенция през месец юни 2022 г. е 3 803, от които към 30.06.2022 г. 321 случая са приключени, по 3 482 работата продължава. За същия месец 220 деца са настанени извън семействата си, от тях 52 деца при роднини и близки, 73 деца в приемни семейства, 7 деца в специализирана институция и 88 деца в социални услуги за резидентна грижа.

Липсата на подходи за превенция, работа с бедността, специализирани услуги за превенция на раздялата, включително за работа с насилие и при психично-здравни проблеми поддържа тенденцията броят на изведените от семейната си среда деца да остава относително постоянен в годините, както и този на деца, настанени в услуги за резидента грижа, което ги прави „институционализирани“, въпреки че домовете ги няма.

Мотивът за извършване на плановата проверка е идентифицираната тенденция на „спешно“ извеждане на деца от семействата им от страна на дирекции „Социално подпомагане“, установена в хода на контролната дейност на Главна дирекция „Контрол по правата на детето“ (ГДКПД) от извършени планове проверки и проверки по сигнал, както и от работа по жалби и сигнали. Честа причина за извеждането е бедността, която води до невъзможност родителите да отговорят адекватно на потребностите на децата, което остро поставя въпроса за качеството на подкрепата, която се предоставя на

родителите за разрешаване на проблемите, така че да не се налага раздялата с детето. С този акт се нарушава емоционалната връзка дете – родители, а често самото извеждане представлява травма за него.

Основната цел на тематичната планова проверка с интегриран подход е изследване на подкрепата, която се оказва от дирекции „Социално подпомагане“ (ДСП) и социални услуги, предоставяни в центрове за обществена подкрепа (ЦОП), центрове за социална рехабилитация и интеграция и общностен център, на родителите за справяне с проблеми във функционирането на семейството, водещи до недостатъчна грижа за децата и до риск от извеждане от семейството.

Обект на изследване е ефективността на взаимодействието между специалистите от различни сектори – образователни, здравни, община, Дирекции „Бюро по труда“ към Агенцията по заетостта; Полиция в лицето на инспектор „Детска педагогическа стая“ и районен инспектор; Местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните; Неправителствен сектор; Родителски организации; Спортни клубове и клубове по извънкласни дейности; Детски и младежки организации и неформални групи; Благотворителни и доброволчески инициативи на местно и национално ниво; Социално-отговорен бизнес, вкл. малък семеен бизнес, и др., които имат ресурс да окажат подкрепа в сфери, критични за семействата. *Акцентът е във водещата роля на ДСП като управляваща това взаимодействие.*

Правното основание е на съответстващ жизнен стандарт на децата, с оглед на тяхното пълноценно развитие, регламентирано в чл. 27, т. 1 от Конвенцията на ООН за правата на детето, първостепенната отговорност на родителите за осигуряване на това развитие, с подкрепата на държавата, принципи, уредени в следващите две точки 2 и 3, както и тези изведени в чл. 3, т. 1 и т. 2, чл. 18, т. 2 Конвенцията, както и правото на закрила на детето, уредено в чл. 10, ал. 1 от Закона за закрила на детето.

Използваните **методи за събиране на информация** са чрез проучване на *документи*, водени в обектите; провеждане на *беседи* с персонал, деца, родители, представители на други ангажирани институции; *анкетно проучване* на деца и родители в социалните услуги; *стандартизирана информационна карта за събиране на информация за децата*, по чиито случаи ДСП и социалната услуга работят за превенция на настаняване извън семейството. Пряко наблюдение.

Очакваните резултати от проверката са идентифициране на трудности, добри и неприемливи практики в работата по случаи на превенция на риска от настаняване на детето извън семейството, естеството на взаимодействието между различните сектори, с оглед идентифициране на необходимост от промяна на Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция и за пълноценно прилагане на всички механизми за подкрепа на семейството, включително за социално подпомагане, за укрепване на междуинституционалните връзки – с ДБТ, община и др. Основно очакване е превенцията на изоставянето на деца да бъде приоритет на социалната политика.

Изследвана е работата по случаите по превенция на настаняване на детето извън семейството, отворени в периода от 01.01.2021 г. – 15.08.2022 г., обхваща работата от 01.01.2021 г. до момента на проверката.

Плановата проверка е извършена в периода **м. август 2022 г. – м. ноември 2022 г. в 85 обекта**, от които **36 дирекции “Социално подпомагане” и 49 доставчици на социални услуги** (47 ЦОП, 1 ЦСРИ и 1 Общностен център), **чийто териториален обхват включва 62 общини и 10 столични района** - Айтос, Балчик, Баните, Банско, Белово, Берковица, Болярско, Борован, Борово, Брезник, Бяла, Бяла Слатина, Ветрино, Враца, Вършец, Главиница, Горна Оряховица, Димово, Долна Митрополия, Долни Дъбник, Дряново, Дупница, Дългопол, Елхово, Завет, Исперих, Казанлък, Камено, Карлово, Криводол, Крумовград, Кубрат, Ляковец, Макреш, Павел баня, Перник, Попово, Провадия, Първомай, Разлог, Ружинци, Русе, Садово, Сапарева баня, Севлиево,

Септември, Сливен, Сливо поле, Смолян, Сопот, Стамболово, Стралджа, Твърдица, Тетевен, Тунджа, Тутракан, Харманли, Ценово, Чепеларе, Червен бряг, Шумен, Ямбол и столичните райони „Красна поляна”, „Възраждане“, „Илинден” (ДСП - Възраждане), 7 района на територията на ДСП – Слатина.

Проверката е извършена в ДСП – Айтос; ДСП – Балчик; ДСП – Берковица; ДСП – Бяла; ДСП – Бяла Слатина; ДСП – Враца; ДСП – Възраждане, гр. София; ДСП – Горна Оряховица; ДСП – Димово; ДСП – Долна Митрополия; ДСП – Дупница; ДСП – Елхово; ДСП – Исперих; ДСП – Казанлък; ДСП – Карлово; ДСП – Крумовград; ДСП – Кубрат; ДСП – Перник; ДСП – Попово; ДСП – Провадия; ДСП – Първомай; ДСП – Разлог; ДСП – Русе; ДСП – Самоков; ДСП – Севлиево; ДСП – Септември; ДСП – Слатина, гр. София; ДСП – Сливен; ДСП – Смолян; ДСП – Твърдица; ДСП – Тетевен; ДСП – Тутракан; ДСП – Харманли; ДСП – Червен бряг; ДСП – Шумен; ДСП – Ямбол

В 36-те ОЗД към ДСП работят 231 служители - началници на отделения за закрила на детето, главни социални работници, социални работници. **Само в 12 от тях има назначени юристи и в 2 - психолози.**

Средномесечният брой сигнали във всички ОЗД към ДСП е до 28 броя.

Средномесечният брой случаи, по които работи един социален работник е до 50 случая.

Най-голяма натовареност имат социалните работници от ДСП – Ямбол, следвани са служителите от ДСП – Сливен. ДСП – Самоков, ДСП – Харманли, ДСП – Първомай и ДСП – Карлово също отчитат висок брой отворени случаи на 1 служител. Най-ниска натовареност се отчита в ДСП – Тетевен.

Обучения и супервизии на екипите на ОЗД за изследвания от ДАЗД период са осигурени, **но не по темата „превенция на изоставянето“**. На служителите в ДСП – Елхово и ДСП – Сливен не е предоставяна супервизия за периода.

Анализ на данните, установени в хода на извършената проверка, по които са работили 36-те ДСП през проверявания период:

Общ брой на случаите по превенция на изоставянето - 1302 бр.

От тях:

- **448** случая са **успешно приключени** и за децата е отпаднал риска от изоставяне;
- **113** случая са **неуспешно приключени**, поради което децата са изведени от семейната си среда, като **34 са спешно изведени**, заради непосредствен риск за живота и здравето им.

Спрямо 113-те деца са предприети мерки за закрила, както следва:

- 22 са настанени в семействата на близки и роднини;
- 47 са настанени в приемни семейства;
- 41 деца – в услуга за резидентна грижа /ЦНСТ, ПЖ, КЦ/;
- 3 деца са настанени в специализирана институция /ДМСГД/, поради необходимост от специални грижи, лечение и непрекъснато лекарско наблюдение;

➤ **741** случая, по които **работата продължава**.

Най-много успешно приключили случаи се отчита в ДСП Разлог и ДСП – Перник.

Най-голям брой неуспешни превенции има в ДСП Възраждане, следвана от ДСП Долна Митрополия за изследвания период на база общия брой отработени случаи по превенция на изоставянето.

Три дирекции /ДСП – Бяла Слатина, ДСП – Слатина, ДСП – Перник/ имат голям брой изведени деца от биологичните семейства, които отчитат като спешни настанявания, без предварително да са били отворени случаи и преди да е стартирала работа по превенция или друг вид подкрепа на детето и семейството.

Следва да се отбележи, че голям брой случаи по превенция на непълнолетни бременни е установен в **ДСП – Сливен**, 370 бр., като данните сочат, че на територията на социалната служба в гр. Сливен има огромен проблем с броя на малолетните и непълнолетните бременни момичета. Всички тези деца са от ромския етнос. Големият

брой ранни бременности и раждания може да се тълкува като следствие от липса на санкции по отношението на възрастните, които се грижат за тях и не упражняват родителски контрол, още повече дори договарят и спомагат ранното съжителство.

В хода на извършените в ДСП проверки са разгледани **общо 505 случая по превенция на изоставянето**, като е извършен преглед и на други **22** случая, преобладаващите от които касаят превенция на изоставянето на ниво родилен дом.

Сигналите за деца в риск от изоставяне са подавани от РО, МБАЛ, ДКЦ, инспектор ДПС, ОСЗ при ДСП, РУ – Полиция, други ДСП, НТЛД 116 111 и др., като всички те са регистрирани от ОЗД към ДСП в ИИС на АСП и по тях е извършена работа.

Голяма част от проверените в ДСП случаи по превенция на настаняване на дете извън семейството, касаят семейства от маргинализирани общности с голям брой деца, без работа и доходи, без образование, без нормални хигиенно-битови условия на живот, бедност, конфликтни взаимоотношения.

Установено е при преглед на **обособените за децата досиета**, че в тях се съдържат нормативно регламентирани документи – оценка на сигнала, протоколи от извършено проучване, оценка на случая, планове за действие. В досиетата са приложени множество справки и кореспонденция с други институции, развитието на случаите е водено регулярно във формулярите „Развитие на случай“.

В голяма част от проверените ДСП са констатирани пропуски по отношение на **оценката**, които се изразяват най-често в липса на задълбоченост на събраната информация и на анализ, което е предпоставка за недобро планиране и впоследствие за липса на ефективност от предприетите мерки и действия. В нито една от проверените дирекции „Социално подпомагане“ при оценяването на случаите не са привлечени външни специалисти, включително доставчик на социални услуги.

Добър пример за работа по отношение на изготвяне на „оценка на случай“ е ДСП – Смолян. Социалните работници събират информация от широк кръг източници, като проведените срещи и разговори се протоколират. Изготвените оценявания на случай са много подробни и задълбочени. В тях добре се извеждат потребностите на детето, уменията, възможностите и дефицитите на родителите. Ясно се посочват рисковете и рисковите фактори за детето.

Установена е разнородна практика в част от ДСП по изготвяне на оценката на случай при идентифицирана нужда от предприемане на мярка за закрила „превенция на изоставянето“, като част от тях изготвят две оценки на случай, съответно по двата формуляра - по ППЗЗД и по Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция, други използват само този от Наредбата. Причина за това е разминаване в съдържанието на формуляра за социален доклад за оценка на сигнал за дете в риск и за работа по случай, който е приложение към Наредбата, с доклада за оценка на случай и предприемане на мярка за закрила спрямо дете - приложение към ППЗЗД. **В доклада към Наредбата липсва важен елемент, който целенасочва цялата социална работа с детето и семейството му, с подкрепящата среда, а именно оценка на основни проблемни зони, основни нужди, ресурси/протективни фактори, оценка на рискове.**

За всеки сигнал е **набавена информация от широк кръг лица** – детето, семейството, лица от разширения семеен кръг, личен лекар, училище, детска градина, община. Съгласно спецификата на сигнала се черпи информация и от други източници.

В някои ДСП наблюдение в семейна среда се извършва съвместно с ЦОП и/или ЦСРИ.

Установено е, че в голямата част от проверените обекти **децата и родителите не се запознават с идентифицираните проблемни зони, след изготвяне на оценяването на случай.** С тях не се обсъждат възможностите за подкрепа, като това затруднява процеса на договаряне и овластяване. **По този начин планът за действие поставя децата и родителите в позиция на обекти на въздействие, а не на субекти (партньори),**

отговорни за изпълнение на планираните дейности за постигане на желаната цел. При прегледа на оценката и изпълнението на плана за действие се посочва участието на родителите и по-големите деца, но отново те не предлагат по какъв начин да продължи работата със семейството.

Проверката показва, че в преобладаваща част от случаите планирането на мерките и действията представлява трудност за социалните работници. *Често плановете за действие са с формулирани общи цели и дейности, чиито резултати са трудно измерими и могат да бъдат съотнесени към всяко дете без отчитане на неговите индивидуални потребности и специфични условия на живот.* В част от обектите е установено, че всеки следващ план е почти идентичен по съдържание на предходния, а плановете за действие по различните случаи са също с идентично съдържание. Най-честата промяна в плана за действие касае срока на планираните дейности.

Не всички прегледи на плановете за действие са на 3 месеца, тъй като невинаги случаите се припознават от социалните работници като превенция на настаняване на детето извън семейството.

Основните дейности за подкрепа от страна на социалните работници от ДСП са наблюдение, информиране и консултиране. *Не е честа практика планирането на дейности за междуинституционално сътрудничество, посредничество, отпускане на материално подпомагане и др. с оглед решаване на проблемите на семейството, както и планирането и осъществяването на социална работа с разширеното семейство,* включително за превенция на ранна бременност, за консултиране и информиране на обгрижващите непълнолетната лица за негативните последици от ранно забременяване, от отпадане от образователната система. Добър пример в това отношение е ДСП Смолян.

Често се планира оказване на финансова подкрепа на семейството, но изключително малък е броят на случаите, по които е отпусната еднократна помощ по ППЗЗД. *С оглед големия брой случаи по превенция на настаняване на дете извън семейството поради бедност, тревожна е тенденцията да не се отпуска помощ по Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето.*

В част от тези случаи положително е, че социалните работници не извеждат децата поради бедност, но същите не припознават ролята си на координиращи по отношение на справяне с проблема на бедността.

В работата по случай, при изведена необходимост, е търсено и получено съдействие от районни управления на МВР, районна прокуратура, детски градини, училища, общини, ОПЛ, МКБППМН, дирекция „Бюро по труда“, социални услуги и др.

По случаите на ненавършилите пълнолетие бременни, които са регистрирани в ДСП и по които е осъществена работа от отдел „Закрила на детето“ по превенция на изоставянето се осъществява работа със семействата на съжителите им, т.к. реално момичетата се отглеждат в техните семейства и домове. *Парадокс е, че органът за закрила на детето, знаейки за това съжителство, което е в нарушение на правните норми на Република България и правата на децата, за подкрепа на непълнолетните бременни/майки и за да не изоставят бебетата, които очакват или вече са родени, използват ресурса на лицата, които са злоупотребили с момичетата.*

Практика е да се уведомява *Районна прокуратура* за случаите на *непълнолетни бременни и родилки*, като основно за изследвания период са получени постановления за отказ от образуване на досъдебни производства, което затруднява дейността на ОЗД и демотивира служителите.

Прекратяването на мерките за превенция на изоставянето се извършва въз основа на доклад с предложение за приключване на работата по случая в изпълнение на регламента на чл. 14, ал. 1 и ал. 2 от Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция. Резултатите от наблюдението се описват в протоколи,

приложени в досиетата на децата, с изключение на една ДСП и единични случаи в още две дирекции.

В хода на работата по случаите, поради отказ от съдействие от страна на родител/и, negliжиране на детето и въвличането му в просия, както и системното неосигуряване на присъствието му в училище, 4 дирекции са издали задължителни предписания на родител/и, като само една от тях /ДСП Бяла/ е санкционирала същия чрез съставяне и връчен АУАН.

В териториалния обхват на проверените дирекции са разкрити и функционират социални услуги, с оглед оказване на подкрепа на децата и семействата, **като такива няма на териториите на ДСП – Айтос, ДСП – Твърдица и ДСП – Септември.**

Установено е, че **активно се използва ресурсът на социалните услуги в общността в работа по случаи на деца с предприета мярка за закрила „превенция на изоставянето“**, но не и за малолетни и непълнолетни бременни, по които много малка част са насочени.

Най-често насочването към социални услуги е с направление и в редки случаи със заповед, с предварителна оценка на потребностите (ПОП) и самозаявили се.

Всички сигнали, при които има риск за извеждане на детето от семейството се отварят като случаи и се издава **направление към социална услуга**, касаеща превенция на риска от извеждане на детето от семейството. С **предварителна оценка на потребностите** (ПОП) за ползване на социална услуга за подкрепа с цел превенция на риска от извеждане на детето (без сигналите на ниво родилен дом) са насочени 102 случая в общо 5 дирекции, като причините да не се издава предварителна оценка на потребностите в останалите проверени 31 дирекции най-често са отваряне на работа по случай при сигнал и констатиран риск от извеждане на дете; извеждане на деца в спешен порядък, без да е работено в семейна среда. Практика е с ПОП да се насочват към социална услуга предимно деца с установена необходимост от психологически и логопедични консултации, почасова рехабилитация, нужда от корекция на поведението, образователни затруднения.

Основно ДСП насочва детето и родителите му към социалната услуга в общността за работа по направление: „Оценка и повишаване на родителски капацитет“, „Семейно консултиране и подкрепа“, „Проблемно поведение на деца“, „Психологическо консултиране и подкрепа“, „Семейна подкрепа за сигурна грижа“, „Превенция на риска“. Най-често издадените направления са за предоставяне на социални услуги за срок от 6 и 12 месеца. Най-малко са направленията със срок за 3 месеца.

Основните причини за не насочване на семействата от ДСП към доставчици на социални услуги са поради липса на подходяща социална услуга, отказ от ползване на услуга, включване на медиатор в работата по случая, отсъствие на подходящи специалисти в социалната услуга и др. , което затруднява активната социална работа по случая.

Всяка дирекция „Социално подпомагане“, с незначителни изключения, надлежно информира клиентите си чрез поставена на достъпно място информация за НТЛД 116 111, за действащата нормативна уредба в областта на закрилата на детето, социалното подпомагане по реда на ППЗЗД, социалните услуги на територията на съответната община.

Споделени добри практики:

По инициатива на ОЗД към ДСП – Разлог, в **общинската програма за закрила на детето** е заложена дейност „Провеждане на кампании за информиране и консултиране на непълнолетни и малолетни подрастващи, с цел превенция на ранна нежелана бременност и т.нар. „ранен брак“, с отговорен орган Община Разлог – здравни медиатори.

По инициатива на ДСП Попово през м. март 2022 г., **Общински съвет – Попово** е взел решение общински жилищен имот да бъде поставен в групата на резервни жилища, чието предназначение е за жертви на домашно насилие, като това решение е вписано и в

Наредбата за реда и условията за установяване на жилищни нужди, за настаняване под наем и разпореждане с общински жилища.

Община Кубрат е предоставила общинско жилище на майка и двете ѝ деца, заплатени са комунално-битовите разходи и първия наем от страна на **ДСП Кубрат**. Отпусната е еднократна помощ за превенция на изоставянето и по чл. 9 от ППЗСП. Майката и децата са включени в Програма „Топъл обяд в условията на пандемията от Ковид -19“, осигурено е отопление и други. Майката е консултирана по ЗЗДН и е осигурен безплатен адвокат, който да я представлява в съда.

Разработената от служителите на **ОЗД/ДСП – Разлог** анкета на български и украински език, съдържаща информация, необходима им за социален доклад до съда по образувано административно производство по реда на Закона за убежището и бежанците.

Трудностите и предизвикателства по направление „превенция на изоставянето“, посочени от служителите на ОЗД, са породени от липса на достатъчно кадри в ОЗД и натовареността им; на достатъчно пространство за качествена работа с клиентите; на мотивация за продължаване на образованието от страна на непълнолетните майки, въпреки положените усилия в това направление; неразбиране/нежелание от страна на клиентите за нуждата от предприемане на действия от тяхна страна и поемане на отговорност за разрешаване на възникнали проблеми и трудности; в работата за промяна на нагласите на родители и непълнолетни относно рисковете на ранното брачно съжителство и раждане; от липсата на социални услуги на територията на 3 общини; на общински жилища за настаняване на нуждаещи се; липсата на ефективни наказания по случаите на ранно съжителство от страна на районните прокуратури; при избора на личен лекар и медицинското обслужване на дете при промяна на местоживеене и при липса на адресна регистрация, в това число и за новородено; липса на педиатър в екипите на спешна помощ; затруднения за отпускане на помощи при промяна на адресна регистрация /настоящ адрес/ на клиент, чието дете е в риск др.

При **беседите с екипите на ОЗД/ДСП** е установено, че преобладаващият брой случаи по превенция на изоставянето касаят преди всичко новородени деца от непълнолетни майки, и малолетни и непълнолетни бременни. Допълнително предизвикателство за социалните работници от ДСП е липсата на образувани досъдебни производства от страна на прокуратурата след подадени сигнали за съжителства на малолетни и непълнолетни, както и за ранни раждания. Липсата на изчерпателна информация и категорично становище от страна на социалните услуги, към които децата и родителите са насочвани. Като проблемни случаи в работата по превенция, служителите посочват тези на осиновени деца, които възникват с напредване на възрастта им. По този повод считат, че оценката за кандидат-осиновителите трябва да бъде по-задълбочена, наблюдението и подкрепата на семейството трябва да премине към НПО, като при професионалните приемни семейства - да продължи до пълнолетие на детето. В тази връзка част от социалните работници считат, че трябва да се промени законодателството, като се отмени възможността за разсиновяване. *От събраната информация от прегледа на досиетата, стандартизираната информационна карта и тази от чек листите, е установено, че в изследвания период в ДСП е работено по 5 случая на превенция на изоставянето на деца, които са били осиновени, за които е възникнал риск от изоставяне и/или разсиновяване.*

Взаимодействието на ДСП с институциите, имащи отношение към работата по превенция – полиция, образователни институции, кметове на села и райони, образователни институции и др., е на добро ниво.

Добро междуинституционално сътрудничество на местно ниво е констатирано в общини с включване на различни институции, съобразно компетенцията им, за разрешаване на съществуващи проблеми, включително осигуряване на общински жилища. Това води до успешна работа по превенция на извеждане на детето от

семейството, до стабилизиране на семейството и семейната динамика, както и до повишаване на уменията на родителите.

Съществена помощ на някои от дирекциите „Социално подпомагане“ в работата по превенция на изоставянето на деца се оказва от неправителствени организации, които осигуряват посредничество, материална подкрепа и човешки ресурси, включително чрез реализиране на проекти, насочени към деца, в риск от изоставяне.

За липса на съдействие от страна на лечебни заведения и лични лекари е споделено от ОЗД към ДСП – Слатина, както и от още три дирекции по отношение на ОПЛ, които не предоставят исканата от органа за закрила на детето информация за деца.

Практика е ДСП да си взаимодейства и сътрудничи с други институции и ведомства без допълнителна гаранция чрез сключване на *споразумения*, като 5 дирекции „Социално подпомагане“ /Сливен, Елхово, Червен бряг, Бяла и Попово/ имат сключени такива с полиция, НПО, общини, лечебни заведения, Дирекция „Бюро по труда“, Уницеф.

Единични са случаите, по които ДСП е търсила подкрепа от *Комисията за детето към общината* за съдействие и разрешаване на случай на дете в риск, но без постигнат положителен резултат.

Преобладаваща част от ДСП не отчитат пред *Комисията за детето* случаите по предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в специализирани институции и по реинтеграция за предходната година, които са приключили неуспешно, включително причините за това, каквото изискване е регламентирано в чл. 2, ал. 4 от Наредба за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция.

Проверката установи, че в Интегрираната информационна система (ИИС) на АСП не са актуализирани названията на социалните услуги в съответствие със Закона за социалните услуги. Поради тази причина в направленията за ползване на социални услуги все още се посочва като услуга „Център за обществена подкрепа“.

В резултат на плановата проверка е установено, че правата на децата са гарантирани в 17 дирекции - ДСП – Бяла, ДСП – Горна Оряховица, ДСП – Русе, ДСП – Севлиево, ДСП – Тетевен, ДСП – Балчик, ДСП – Елхово, ДСП – Смолян, ДСП – Берковица, ДСП – Враца, ДСП – Дупница, ДСП – Димово, ДСП – Долна Митрополия, ДСП – Червен бряг, ДСП – Перник, ДСП – Разлог, ДСП – Самоков, поради което не са издавани задължителни предписания.

За отстраняване на констатираните пропуски и нарушения, на директорите на ***19 ДСП са дадени задължителни предписания с общо 96 мерки -*** ДСП – Попово, ДСП – Шумен, ДСП – Провадия, ДСП – Кубрат, ДСП – Исперих, ДСП – Тутракан, ДСП – Айтос, ДСП – Казанлък, ДСП – Сливен, ДСП – Твърдица; ДСП – Ямбол, ДСП – Карлово, ДСП – Първомай, ДСП – Септември, ДСП – Крумовград, ДСП – Харманли, ДСП – Бяла Слатина, ДСП – Слатина, гр. София и ДСП – Възраждане, гр. София.

Дадените задължителни предписания са по отношение на: извършване на проучване, включително на разширения семеен кръг; анализ на данните и изготвяне на задълбочена оценка на случая; документирането и необходимостта от предприемането на мярка за закрила; по отношение на плановете за действие и прегледите им; за налагане на принудителни мерки, предвидени в Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето при отказ за сътрудничество на родители; предприемане на мерки по Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция; относно прекратяване на мерките по превенция, затваряне на случая и последващо 6-месечно наблюдение при успешно приключен случай и неговото документиране.

За подобряване на организацията на работа, на ръководителите на **21 от проверените обекти са дадени общо 27 препоръки** в следните насоки:

➤ *за работа по случай* – съгласуване на планове за действие от деца, навършили 10 години, съобразно развитието им; за наблюдение на приключен случай;

➤ *социални услуги*: при предприета мярка за закрила и насочване към социална услуга, на същата да се представя направление, социален доклад и план за действие; за привличане на специалист от социална услуга за работа по случая;

✓ *обучения*: за осигуряване на обучения на служителите в ОЗД по темата „превенция на изоставянето“ и чрез външен специалист, за корелация на регламентите на Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция с ППЗЗД и Методиката за управление на случай за закрила на дете в риск от ОЗД, с оглед пълноценното и задълбочено оценяване на всеки случай по превенция и относно определяне на основни проблемни зони, основни нужди, фактори на средата и оценка на рисковете;

➤ *взаимодействие* - за подобряване на взаимодействието с ЦОП; с Комисията за детето по отношение на малолетни и непълнолетни бременни и родилки за включване на дейности в Общинската програма за закрила на детето; с общини - във връзка с отсъствието на достатъчен брой лични лекари и запълнени пациентски листи, както и относно трудностите при предоставяне на специализирани социални услуги поради отсъствието на квалифициран за целта персонал; с РЗИ за информиране на медицинските специалисти за задължението им по чл. 7, ал. 2, във връзка с ал. 1 от Закона за закрила на детето.

За резултатите от всички извършени проверки са уведомени горестоящите органи на управление и контрол на ДСП – РДСП и АСП.

В ДАЗД са постъпили отговори за изпълнение на дадените задължителни предписания са постъпили в ДАЗД в срок от страна на всички обекти.

Социални услуги в общността – извършена е планова проверка в **общо 49 социални услуги – 47 ЦОП, 1 ЦСРИ, 1 Общностен център, както следва:**

ЦОП – гр. Карнобат; ЦОП – гр. Казанлък; ЦОП към КСУДС – гр. Сливен; ЦОП „Усмивка“ – гр. Ямбол; ЦОП – гр. Сливен, ул. „Баба Тонка“ ; ЦОП – гр. Бургас, ул. „Дрин“; ЦОП – гр. Карлово; ЦОП – гр. Крумовград; ЦОП към КСУДС – гр. Пазарджик; ЦОП – гр. Първомай; ЦОП – гр. Садово; ЦОП – гр. Смолян; ЦОП – гр. Сопот; ЦОП – гр. Харманли; Общностен център – гр. Смолян; ЦОП към КСУДС - Шумен; ЦОП – Шумен; ЦОП „Том Сойер“ гр. Русе; ЦОП към КСДУС – гр. Русе; ЦОП – гр. Попово; ЦОП – гр. Горна Оряховица, с доставчик Сдружение „Център Мария“; ЦОП – гр. Горна Оряховица; ЦОП – гр. Тетевен; ЦОП към КСУДС – Севлиево; ЦОП – гр. Исперих; ЦОП – гр. Борово; ЦОП – гр. Балчик; ЦОП – гр. Провадия; ЦОП – гр. Кубрат; ЦОП – гр. Тутракан; ЦОП – Дряново; ЦОП – гр. Берковица; ЦОП – гр. Берковица, кв. „Раковица“; ЦОП – гр. Бяла Слатина; ЦОП – гр. Враца; ЦОП към КИСУДМ – гр. Враца; ЦСРИ – гр. Димово; ЦОП – гр. Долна Митрополия; ЦОП – гр. Дупница; ЦОП „За да има щастие в детските очи“ – гр. Дупница; ЦОП – гр. Перник, кв. „Калкас“; ЦОП – гр. Плевен; ЦОП – гр. Разлог; ЦОП – гр. Самоков; ЦОП – гр. Червен бряг; ЦОП „Света София“ – гр. София; ЦОП „Шанс“ – гр. София; ЦОП към КСУДС - гр. Видин; ЦОП – гр. Перник с доставчик Сдружение “SOS Детски селища – България“, **функциониращи на територията на 39 общини** - Бургас, Сливен, Ямбол, Пазарджик, Смолян, Казанлък, Карнобат, Крумовград, Карлово, Първомай, Садово, Сопот, Харманли, Берковица, Бяла Слатина, Видин, Враца, Димово, Долна Митрополия, Дупница, Перник, Плевен, Разлог, Самоков, Червен бряг, София – град, Шумен, Русе, Попово, Горна Оряховица, Тетевен, Севлиево, Исперих, Дряново, Борово, Балчик, Провадия, Тутракан, Кубрат.

В тридесет и три (33 бр.) от проверените обекти, услугата се предоставя от съответната община, а на 16 бр. от социалните услуги, управлението е делегирано от кметовете на общините на лицензирани доставчици.

Общият капацитет на проверените обекти е 2334 бр.

В посочените обекти работа с деца и семейства осъществяват общо 415 специалисти с подходящо образование. Същите са преминали многобройни обучения за новостите относно предоставянето на социални услуги и работа с деца в риск, като в преобладаващата част от обектите за периода на проверката **не е организирано обучение по превенция на изоставянето на деца**. Само в 5 обекта темата за превенция на изоставянето е разглеждана в част от проведените обучения.

Броят на потребителите, с които са работили социалните услуги за периода на проверката е **8713 бр.**, от тях **702 са ползвали услугите с цел превенция на настаняване на дете извън семейството**.

Основно насочването към социалната услуга е с направление – 611, за 39 са издадени заповеди; 31 са с предварителна оценка на потребностите; 16 са самозаявилите се потребители, 5 случая, насочени към Общностен център, гр. Смолян, са без насочващ документ от ДСП, а с планирана дейност в плана за действие.

Направленията, по които най-често социалните услуги са работили са: Оценка и повишаване на родителски капацитет, Семейно консултиране и подкрепа, Проблемно поведение на деца, Психологическо консултиране и подкрепа, Семейна подкрепа за сигурна грижа, Превенция на риска.

Документация, уреждаща организацията на работа:

Във всички проверени обекти устройството и дейността им са регламентирани в правилник за **организацията и дейността** или в други вътрешни документи, които са утвърдени от ръководителя на социалната услуга/представител на доставчика на услугата, и с тях са запознати служителите, с изключение на ЦОП – гр. Кубрат.

Всички услуги предоставят възможност за подаване на **жалби и сигнали** с разработена, утвърдена и спусната на вниманието на служители и потребители писмена процедура, която се спазва и прилага. Налични са регистри за жалби, в преобладаващата част от които няма вписани жалби, с изключение на 2 услуги - предприели нужните действия.

Контрол върху дейността на социалните услуги се осъществява от ръководителя на ЦОП. В услугите, предоставяни от външен доставчик, същият упражнява контролна дейност. **Не е констатирана такава от страна на общини**. В част от обектите са установени пропуски по отношение на съществуващата документация, касаеща липса на разработени писмени правила за осъществяване на вътрешен контрол, документиране на контролната дейност на ръководителя и осъществявания вътрешен контрол на услугата.

Преобладаващо в услугите специалистите изготвят **ежеседмични или ежемесечни графици** за своята дейност, включително и графици за потребителите, съхранявани в досиетата. С потребителите на услугите се извършва индивидуална и групово работа, която се документира. **Пропуските по отношение на графици** са, че не се съставят отделни графици за всеки от потребителите, отразяване в графици само на името на потребителя, без да се посочва специалиста; не се изготвя отчет от специалиста; не се отразява извършената индивидуална, групово и мобилна работа; липса на график за почасова заетост на детегледачи, работещи в Спешен прием.

За всеки потребител на социални услуги има **обособено досие**, в което се съдържат изискуемите документи. При проверката е извършен преглед на **422 бр. досиета на деца** по изследваната тема.

Сериозен проблем при изготвянето на **индивидуалната оценка на потребностите** се идентифицира в част от ЦОП, тъй като не се изготвя задълбочен анализ на събраната информация, който да е насочен към определяне на проблемните зони

при посрещане потребностите на детето от страна на родителите. Особена слабост представлява оценката на потребностите на деца в многодетни семейства, която много често е идентична за всяко дете, независимо от възрастовите разлики. **В тази връзка за определени ЦОП следва да се изведе потребност от организиране на специализирано обучение и обмяна на опит в насока оценяване потребностите на потребителите.**

За всеки потребител е изготвен **индивидуален план за подкрепа**, като в преобладаващата част от услугите той се обсъжда на екипна среща. С плана се запознават потребителите и водещият случая социален работник в ОЗД. Дейностите, включени в индивидуалните планове за подкрепа, в част от проверените ЦОП са разработени съобразно оценените индивидуални потребности и насоки за работа, изведени в оценката по всеки конкретен случай. **В останалите ЦОП плановете не са индивидуализирани, дейностите са формулирани така, че да съответстват на голяма група потребители със сходни потребности и за целия период на услугата. В някои индивидуални планове за подкрепа няма заложенни дейности, по които да са отговорни родителите и разширеното семейство.**

Всички центрове, с малки изключения, проследяват **изпълнението на дейностите** в индивидуалните планове за предоставяне на услугите на потребителите на мултидисциплинарни срещи с участието на ДСП. В преобладаващата част от случаите е извършено актуализиране на индивидуалния план за подкрепа, обикновено на 3 месеца, което е отразено в протокол, с недостатъчно подробни данни за мнението на детето и родителите, за споделеното от тях, за извършената работа от специалиста, за срещаните трудности и постигнатият напредък. Констатирано е за част от проверените обекти, че **в протоколите от прегледите не се съдържа пълна информация за изпълнението по заложените дейности/задачи, какво е реализирано по всяка от тях, постигнати резултати, неизпълнени задачи и необходимост от нови дейности с оглед на нови обстоятелства.** Често след осъществения преглед **планът за подкрепа не се актуализира, независимо от настъпване на ново обстоятелство** по случая.

Практика е за всеки потребител ЦОП да съставя тримесечни доклади за постигнати резултати, съобразно чл. 22 от ППЗЗД, които се изпращат на ДСП.

За децата, за които услугата е приключила, са предоставени и заключителни доклади за постигнатите резултати от предоставяните услуги. **Отчетените резултати от ползваните услуги за децата са:** снижаване на тревожността, повишаване на увереността; осигурено лечение и закупуване на медикаменти; обхващане от образователната система чрез мотивация на родители и деца; повишен родителски капацитет; преодоляване на конфликти в семейството, разбиране и задоволяване нуждите и потребностите на детето, придобиване на умения за бюджетиране, семейно планиране, работа за възприемане и прилагане на подходящи методи за възпитание от страна на родителите спрямо децата – поставяне на граници, изисквания, даване на напътствия и наставления и пр. Невинаги обаче резултатите са трайни, което изисква оказване на подкрепа за продължителен период от време.

Установени са случаи, при които напълно липсват планове за действие, изготвени от ДСП, в ЦОП – Балчик, ЦОП – Провадия, ЦОП – Кубрат. Специалистите от същите се запознават с плановете за действие и прегледа на оценката и плана за действие, изготвени от ДСП срещу подпис, но не им се предоставят документите за прилагане в досиетата на децата в ЦОП.

В 7 от услугите **договори за ползване на услугата не са сключени с родител или законен представител на непълнолетни потребители**, а с непълнолетната майка, с родители на съжителя на непълнолетната или с близък на детето без роднинска връзка.

Взаимодействие между ЦОП и ДСП:

При насочване на дете към социална услуга, в съществена част от случаите се провежда предварително обсъждане между специалистите от услугата и ДСП на екипна среща, своевременно се обменя информация, провеждат се телефонни разговори, както и

съвместни последващи екипни срещи и домашни посещения, предоставя се документация и същата се съгласува от двете страни.

Констатирано е, че **взаимодействието между екипите на ЦОП с ДСП при работа в случаи по превенция на изоставянето не във всички случаи е на добро ниво.**

Тази констатация се налага, поради **наблюдаваните затруднения и пропуски в комуникацията, породени от:** екипите на ЦОП не са канени във всички случаи от ОЗД за преглед на планове за действие на деца, които са обект на закрила, по чийто случаи работи ЦОП; не във всички случаи се предоставя социален доклад, план за действие от ДСП, преглед на плана и индивидуална оценка на потребностите; ЦОП не съгласува плановете за действие на ДСП; социален работник от ОЗД не винаги присъства на информационна среща за представяне на услугата и при прегледа на индивидуалния план за подкрепа; самостоятелно съставяне на оценките и плановете от двете страни – ЦОП и ОЗД; ОЗД не предприема действия за установяване на законен представител, който да сключи договор за ползване на услугата; плановете за действие не се предоставят с направлението, а доста по-късно; предоставяни са кратки социални доклади без достатъчно информация за семейната история на детето. Споделени са случаи, при които от ОЗД е заявявана ясна позиция или изразявано недоволство при подаване на информация от ЦОП за наличие на рискове и необходимост от отваряне на работа по случай.

Социалните услуги в общността взаимодействат добре на местно ниво с други институции, като лични лекари, полиция, общини, кметства на селата в общините, ДБТ, МКБППМН, училища, детски градини, други доставчици на социални услуги, болнични заведения, здравни и образователни медиатори, УНИЦЕФ, БЧК и други НПО. По-редки са контактите с РП, РЗИ.

Сключени споразумения за взаимодействие и сътрудничество с институции, ведомства, НПО има сключени от 23 Центъра за обществена подкрепа, останалите 26 услуги нямат сключени такива.

Множество са примерите за добро междуинституционално сътрудничество в името на децата – обект на подкрепа от социалните услуги в общността, **между социалните услуги в общността – обект на плановата проверка** и ДСП, РЗИ, БЧК, РСРБ и спортни треньори, ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград, Фондация „Надежда и домове за децата“ – клон България, УНИЦЕФ, Сдружение „Лекари без граница“, кметове в малките населени места и директорите на училища, Сдружение на българските майки, Българо – Швейцарска камара, Фондация „Америка за България“; Фондация „Подкрепа за реализация“ – гр. Видин и Сдружение „Ангели за България“ – Лондон и др.

В беседите с ръководителите и екипите на социалните услуги се установява изградено добро взаимодействие между специалистите, като същите срещат разбиране и пълна подкрепа от доставчика на услугата, от ръководството на услугата, познават добре случаите, обменят информация и обсъждат посоката за работа по тях ежедневно. При работа с децата и родители – потребители, поддържат пълноценни контакти, като се договарят, обсъждат, насърчават, подпомагат и срещат като цяло разбиране от страна на потребителите. В единични случаи са споделени трудности, касаещи съвместната работа с ОЗД.

В беседите с децата и родителите се констатира удовлетвореност от услугите и резултатност от проведената работа с тях, изразяваща се постигната положителна промяна в семейните взаимоотношения, в поведението на децата и грижата за тях, подобрена комуникация с институциите, записване на децата в детско заведение, направен избор на личен лекар, подобрени условия на живот и снабдяване с консултативи чрез оказана им материална помощ, психологическа и емоционална стабилност, проведени медицински изследвания, предпазване от последваща бременност, освидетелстване от ТЕЛК и др.

Анкетното проучване на 102 потребители – деца и родители, сочи удовлетвореност и идентичност на данните, споделени в хода на беседите с децата и родителите.

Добрите практики, установени в преобладаващата част от доставчиците на социални услуги, са насочени към: установяването на контакти и изграждане на мрежа от дългогодишни партньорства и координирани сътрудничества с различни организации и институции; участие в проекти; взаимодействие с различни институции и организиране на съвместни дейности, празници, кампании; ежегодна лятна ваканционна програма; посещения в училища и детски градини; изработване на информационни брошури за превенция по актуални теми; заснемане и разпространение на информационни филми за сближаване на семейството и насърчаване на родителите за съвместни занимания с децата им; споделяне на практики и техники с арттерапевти от цялата страна; консултации на лица с увреждания; съдействие и партниране на потребителите в работата по случаите; информиране и консултиране на младите майки за ползите от поставяне на вътрематочни спирали за превенция на бременност; осигуряване на дрехи, обувки, играчки, принадлежности за децата и дома, в някои случаи дори и мебели, предоставени от дарители.

Трудностите в работата на специалистите от социалните услуги по изследваното направление произтичат от спецификата и отношението на потребителите: клиенти, които не съдействат; потребители с много нисък социален статус; неграмотни; трудно осъзнаващи целта на услугата, поради което с тях не може да се проведе ползотворна работа. Езиковата бариера и трудната комуникация с част от децата и техните родители пречат за ефективността на услугата и е сериозно предизвикателство за част от специалистите. Като трудности са посочени и работата с недоброволни клиенти, при които резултатите се постигат по-трудно; честата промяна на местоживеенето на родителите; родители, за които образованието не е приоритет, поради което не могат да мотивират децата си да посещават училище; родители без усет за нуждите на децата; постоянна нужда от съдействие пред институции; родители без ориентация за време, поради което трудно спазват графика за консултации. Затруднения произтичат и от разминаването на очакванията на потребителите, които имат нереалистична представа за естеството на услугата и очакват материално подпомагане, а не консултации. Понякога специалистите биват възприемани като заплахата.

Във всички услуги е осигурена подходяща за работа с деца материална база, оборудване, достъпна архитектурната среда, автомобили за работа на терен, като при липса на такива се ползват тези на общината.

Задължителни предписания:

В 18 от проверените обекти няма нарушаване правото на детето, регламентирано в чл. 3, т. 1 и т. 2; чл. 18, т. 2; чл. 27, т. 1, т. 2 и т. 3 от Конвенцията на ООН за правата на детето, както и правото на закрила на детето, уредено в чл. 10, ал. 1 от Закона за закрила на детето (ЦОП – гр. Карлово, ЦОП към КСУДС – гр. Пазарджик, ЦОП – гр. Смолян).

В 29 обекта има предпоставки за нарушаване на изследваните права на детето, като в пет обекта (ЦОП – гр. Разлог; ЦОП – гр. Самоков; ЦОП „Шанс“ – гр. София; ЦОП – гр. Перник, с доставчик на услугата Сдружение „SOS Детски селища – България“ и ЦОП – гр. Перник, кв. Калкас) е направен извода, че е гарантирано правото на детето, регламентирано в чл. 18, т. 2 и чл. 27, т. 1, т. 2 и т. 3 от Конвенцията на ООН за правата на детето. Допуснати са документални пропуски, които са предпоставка за нарушаване правото на детето, регламентирано в чл. 3, т. 1 и т. 2 от КПД на ООН, както и правото на закрила на детето, регламентирано в чл. 10, ал. 1 от Закона за закрила на детето. За ЦСРИ – гр. Димово е констатирано, че са необходими допълнителни гаранции относно спазване на правата по чл. 3, т. 1 и т. 2, изразяващи се в съгласуване на индивидуалния план за подкрепа със социален работник от ОЗД и самото дете, ако е навършило 10-годишна възраст и с оглед неговото развитие.

В 2 услуги (ЦОП към КСУДС – гр. Сливен и ЦОП – гр. Бяла Слатина) има данни за нарушаване правата на детето, регламентирани в чл. 3, т. 1 и т. 2; чл. 18, т. 2; чл. 27, т. 1, т. 2 и т. 3 от Конвенцията на ООН за правата на детето, както и правото на закрила на детето, уредено в чл. 10, ал. 1 от Закона за закрила на детето.

За отстраняване на констатирани пропуски и нарушения при извършените **49 проверки**, са дадени **32 задължителни предписания с общо 123 изисквания**. Същите са придружени с методически указания за тяхното изпълнение и механизъм за взаимодействие между отговорните институции.

Дадените задължителни предписания касаят оценката на потребностите и индивидуалните планове за подкрепа; документирането на работата; подобряване на организацията на работа и осъществявания вътрешен контрол.

За подобряване организацията на работа в социалните услуги, на ръководителите **на 27 от проверените обекти са дадени общо 48 препоръки** *относно индивидуалните планове за подкрепа и работата с потребителите на услугата; ефективното организиране на работата с потребители и документиране на извършената работата от специалистите; отстраняване на пропуски във вътрешните правилници и процедури, осигуряване на супервизии и обучения.*

За резултатите от всички извършени проверки в социалните услуги в общността е уведомен доставчикът на услугата.

В ДАЗД са постъпили отговори за изпълнение на дадените задължителни предписания са постъпили в ДАЗД в срок от страна на обектите.

Въз основа на анализа на взаимодействието между органа за закрила на детето на местно ниво и социалните услуги в общността, следва да се отбележи, че:

Дирекциите „Социално подпомагане“ изпълняват ангажимента си по предоставяне на социален доклад и план за действие към направлението/заповедта, с малки изключения. Предварително доставчикът се запознава със спецификата на случая и желаната посока за работа. От своя страна социалната услуга предоставя на ДСП индивидуалния план за подкрепа и доклади относно извършените дейности и постигнатите резултати. На места все още има проблем с изпращането на индивидуалната оценка на потребностите в изпълнение на регламентите на ЗСУ.

Като положителен аспект във взаимодействието следва да се посочи навременната обмяна на информация (писмено, по телефон), независимо че се идентифицира negliжиращо отношение към общите обсъждания на случаите като инструмент за управление, включително участие на партньорите при прегледите на плана за действие и индивидуалния план за подкрепа. Обикновено от страна на ЦОП се изпращат покани за приемане на индивидуалния план за подкрепа и неговия преглед, но поради ангажираността си водещите на случая социални работници от ДСП невинаги присъстват. По-рядко от страна на ДСП се канят специалистите от ЦОП относно прегледа на плана за действие.

Много често в случаите, насочени към доставчик на социални услуги, ДСП разчита почти изцяло на доставчика за предприемане на действия за постигане на поставените цели. По този начин се размива управлението на случая и се губи координиращата роля на ДСП по отношение на междуинституционалното взаимодействие за решаване на конкретни проблеми на семействата.

Същевременно ДСП отчита като затруднение в работата по случаи на превенция на изоставянето липсата на изчерпателна информация и категорично становище относно постигнати резултати и капацитет на родителите от страна на социалните услуги, към които децата и родителите са насочвани.

Предложения за нормативни промени:

❖ Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция

✓ Наименованието на Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция да бъде променено на *Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за закрила в семейна среда за предотвратяване на риска за настаняване на детето извън семейството и за реинтеграция*, с което да се избегне терминът „изоставяне“, който ограничава разбирането за прилагане на мерки в семейна среда по превенция.

✓ Рамката за оценка на случая по Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване на изоставянето на деца и настаняването им в институции да бъде напълно синхронизирана с рамката за оценка на случая, приложение към ППЗЗДет.

❖ Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето

✓ В ППЗЗДет. да се предвидят условията и критериите за отпускане на месечна помощ по превенция на настаняване на дете извън семейството.

❖ Наредбата за условията за водене и съхраняване на регистрите за пълно осиновяване:

Предвид установената тенденция за немалък брой на случаите в работата по превенция на изоставянето, които касаят осиновени деца, е необходимо оценката за кандидат-осиновителите да бъде по-задълбочена, както и обучението им да бъде по-продължително.

✓ Да бъде включено изискване за представяне на препоръки за лицето, което желае да осинови, както и за лицата, които живеят с него и от работодател. При проучването да се осъществява среща с работодателя, както и с членовете на разширеното семейството на лицето, което желае да осинови.

✓ Да бъде регламентирано изискване да се извършва отново обучение за осиновяващия при подновяване на процедурата за вписване в Националния регистър на осиновяващите при условията на пълно осиновяване.

✓ Срокът за проучване от три месеца, да бъде увеличен на четири месеца.

✓ При промяна в обстоятелствата, касаеща сключване на брак или съжителство на съпругески начала, в двугодишния срок от датата на осиновяването (следосиновителното наблюдение), осиновителят да бъде задължен да информира дирекция „Социално подпомагане“.

✓ Обучението на кандидат-осиновителите да бъде съобразено с информацията, получена от ОЗД при проучването и да е в съответствие с нагласите и реалните им възможности за осиновяване.

❖ Наказателен кодекс

При проверката е установен огромен брой момичета принудени да живеят в ранно съжителство, раждания в ранна детска възраст, застрашаващо живота и здравето на непълнолетните и новородените, които водят до прекъсване на образованието на майките, риск от изоставяне на родените от тях деца и др. В тази връзка предлагаме да се представят на Министъра на правосъдието и на Главния прокурор изведените проблеми и възможните решения, вкл. за изменение на състава на чл. 191, ал. 1 и ал. 2 от НК, в посока:

✓ Разширяване обхвата на наказателно отговорните лица, за осъществяване на ранно съжителство, като се добавят и непълнолетните лица. Наказателния кодекс

предвижда наказателна отговорност да се носи от навършили 14 г. лица, ако могат да разбират свойството и значението на извършеното и да ръководят постъпките си.

✓ Да отпадне елемента от състава на престъплението „без да е сключило брак“. Практиката сочи, че при ранно съжителство, непълнолетните не сключват брак, а родителите не насърчават децата към тази стъпка. По този начин се избягва и носенето на наказателната отговорност. За съжаление при проверките, най-вече в ДСП – Сливен, са установени не малко случаи на съжителство между момчета и момичета на 14 години, 15 години, дори 13-годишни, в резултат на което е последвала бременност и раждане на дете. Следва да се обърне внимание, че съгласно Семейния кодекс, брак може да сключат само лица навършили 16 години с разрешение на районния съд.

✓ Въвеждане на минимум на предвиденото наказание в чл. 191 ал. 1 и ал. 2 от 1 година и отпадането на възможността за налагане на наказание пробация. Пълнолетните и непълнолетни лица, които извършват или спомагат за ранното съжителство, следва да бъдат наказвани, за това, че с действията си застрашават живота и здравето на малолетни и непълнолетни момичета, раждане в ранна възраст, риск от изоставяне на новородени, прекъсване на образование и дори лишаване от детство.

За подобряване на междуинституционалното сътрудничество

✓ Предвид, че един от рисковете, водещ до извеждането на децата от семействата е острата жилищна нужда да се отправи предложение до Националното сдружение на общините в Република България да призове общините да стартират изграждане на жилищен фонд, предназначен за такива семейства, чрез ресурса на Национална програма за развитие България 2030, Приоритет 11 „Социално включване“, мярка 11.3.б „Жилищни условия и подкрепа на бездомните“, която цели да осигури достъп до жилищно настаняване чрез: изграждане на социални/общински жилища, създаване на интегрирани междусекторни услуги за бездомните, включително просещите деца и възрастни; подобряване на материалната база и/или изграждане на нова такава.

✓ Разработване на механизъм за взаимодействие между институциите, които биха могли да съдействат за подкрепа на семействата с цел превенция на изоставянето на дете (като напр. възможности за намиране на жилище, устройване на работа, записване в образователна институция и личен лекар и т.н.).

С оглед постигане на реални промени във функциониране на семействата и подобряване грижата за децата да бъдат развити иновативни социални услуги за подкрепа:

✓ Изграждане на център, в който родители, заедно със своите деца да бъдат обучавани в умения за полагане на адекватни грижи за тях – готварски умения, поддържане на лична и битова хигиена, грижа за бебето, създаване на добра връзка с децата, развиване на комуникативни умения, здравна грижа, обучение по български език и др.

✓ Развиване на интегрирана патронажна грижа за деца, позволяваща специалистите да извършват работа със семейството и да оказват подкрепа в семейна среда. Такава услуга с предимство може да се предоставя на родители и деца в тежко здравословно състояние (включително психични заболявания).

✓ Предвид отсъствието на сътрудничество на ДСП с Комисията за детето към всяка община за решаване на конкретни проблеми на семейства, при които е констатиран риск от извеждане на децата от семейна среда, да се сезира изпълнителният директор на Агенцията за социално подпомагане да осъществи контрол относно изпълнението от страна на дирекциите „Социално подпомагане“ на разпоредбите на чл. 2, ал. 4 и чл. 11, ал. 4 от Наредбата за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция.

✓ Да се информира министърът на здравеопазването за заявени трудности от дирекциите „Социално подпомагане“ и доставчици на социални услуги за осигуряване на медицинска грижа за деца поради недостиг на педиатри и лични лекари в определени региони, с цел намиране на адекватно решение.

✓ Да се сезира Главният прокурор за установената практика на прокурори да отказват да образуват наказателни производства по случаи на съпругески съжителства с деца и раждания от деца, като се изпратят копия на постановления, с цел предприемане на компетентни действия.

✓ Проблемът с т.нар. „ранни бракове“ и „ранни раждания“ да бъде разгледан в рамките на междуинституционална работна група „Превенция на насилието и злоупотребата с деца“, с оглед предлагане и търсене на мерки за превенция на тези явления.

✓ Държавните институции, работещи в сферата на правата на децата и тяхната закрила да планират, системен обмен на практика и опит, най-вече международен с цел подобряване на ефективността защитата на правата на децата.